

החליל פרק חמישי סוכה

ב א ב מ"ח מ"ט מה"ט
צית הצמיה הלכה י"ח:

תורה אור השלם

1. ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה;
2. וְעִשִׂיתֶם מְנוּחָה וְהָבִיתֶם טוֹרֵךְ מִקֶּשֶׁה תַּעֲשֶׂה הַמְנוּחָה יָרֵכָה יִרְבָּה יִקְרָה גְבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ וְיִפְתְּחֶיהָ מִקְפָּה יִהְיֶה;

שמות כה לא

רבינו הגנאל

רב יהודה רב עיינא, חד הוה תני מתני' השואבה, כדכתיב ושבתם מים בששון. וחד הוה תני מתני' השואבה, כלומר חסובה ובאה מששת ימי בראשית. חנו רבנן חליל דוחה את השבת דברי ר' יוסי ב' יהודה, והכמים אומרם אפי' יום טוב אינו דוחה. אמר רב יוסף מחלוקת בשיר של קרבן, דוחה את השבת דברי ר' יוסי סבר עיקר שירה בכלי, ועבודה היא ודחיה שבת. ורבנן סברי עיקר שירה בפה, ולא עבודה היא ולא דחיה שבת. ואמר רב יוסף מנא אמינא לה דבבבב פליגי, דתנאי כלי שרת שעשאן של עץ, ר' פוסל ור' יוסי ב' יהודה מכשיר. מאי לאו בהא קמפליגי, ר' יוסי סבר עיקר שירה בכלי, והאבוב דבסוף תמיד נשחט (פסקים סה). משמע דמילתא דפשיטא היא דאין שבת מודה דשבת רכיכא המירו ועוד תנן בפירקין (דף נג:) גבי תקיעות של מקדש דבכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות ואפילו בשבת כדדייק בגמרא דבכל יום תנן (ל' א) אשתמיט דפליג אבוב תנא ולא ואין דלחנה תקיעות דאורייתא דה"א (דקמני) שלש לפתיחת עשרים ותקיעות נמי שלש כדי להבטיל העם ממלאכה דוחות י"ט שחל להיות צער בשבת כדתנן פרק קמחא דחולין (דף כו:) י"ט שחל להיות צער בשבת שבת דמפירטת התם טעמא בגמרא וכל הני דתמן דרבנן ולא גזור דמקדש

חד תני שואבה. צירושלמי מפרש שמשם שואבים רוח הקודש שהשכינה שורה מתוך שמחה דכתיב ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח ה' ומייתי עובדא דיונה בן אמיתי שהיה מעולי רגלים ובשמחת בית השואבה שרמה עליו שכינה: וְחָד תְּנִי חֲשׂוּבָה.

צריש מסכת ע"ז (דף ג. וסז) גבי ערביהן ואדיהן מפרש טעמא מאן דמני אדיהן מ"ט לא תני ערביהן ובשמעתין לא דייק הכי ולא זדוכתי טובא צריש כיצד מעברין (עירובין דף נג.) מעברין ומאצריין וצ"ל הגזל בתרא (צ"ק קטו:) גבי מסיקין ומליקין וצריש פרק שני דיבמות (דף פ. וסז) גבי ראשונה ושניה (ו) ובפרק משילין (פ"ה דף לה:):

ורבנן סברי עיקר שירה בפה.
מימנה דצ"ל המואל תפילין (עירובין דף קצ:) תנן קוסרין ימנא במקדש אצל לא צמדיה ואיכא תנא צגמ' דלמר לא היה קוסרה אלא עובדה ועד כאן לא פליגי אלא במיקון כלי אי דמי שבת משום מכשירי קרבן אצל שיר עצמו לכ"ע דמי ומנן נמי פרק שני דערבין (דף י.) צשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח בשמיטת פסח ראשון וצפסח שני וצ"ט הראשון של פסח וצ"ט שני של עצרת ושמינה ימי החג אלמא דמי שבת וי"ט דא"א לשמנת ימי החג בלא שבת ולרב ירמיה בר אבא דמסיק בשמעתין צשיר של שואבה פליגי אצל שיר של קרבן לכ"ע דמי ניחא ורב יוסף דהכא איתומב מצרייתא וצ"ל דמתמיתין דערבין ודעירובין הוה מוקי להו רב יוסף כרבי יוסי בר יהודה ומיהו אכתי קשה דבסוף תמיד נשחט (פסקים סה). משמע דמילתא דפשיטא היא דאין שבת מודה דשבת רכיכא המירו ועוד תנן בפירקין (דף נג:) גבי תקיעות של מקדש דבכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות ואפילו בשבת כדדייק בגמרא דבכל יום תנן (ל' א) אשתמיט דפליג אבוב תנא ולא ואין דלחנה תקיעות דאורייתא דה"א (דקמני) שלש לפתיחת עשרים ותקיעות נמי שלש כדי להבטיל העם ממלאכה דוחות י"ט שחל להיות צער בשבת כדתנן פרק קמחא דחולין (דף כו:) י"ט שחל להיות צער בשבת שבת דמפירטת התם טעמא בגמרא וכל הני דתמן דרבנן ולא גזור דמקדש

גמ' מששם ימי צראשית. דלמרן לעיל [מט.] שתיין נצראו מששת ימי צראשית לקבל הנסכים: צשיר של קרבן. בחליל המכה לפני המזבח צשעת ניסוך (המים א) (המים א) היין לתמיד של שחר וניסוך היין לתמיד של צין הערבים שהלויס עומדין על דוכנס ואומרים שיר והחליל מכה לפנייהם כדתנן במסכת ערכין (דף י.) צ"צ יום בשנה החליל מכה לפני המזבח ואין אומרים שיר על המזבח אלא על היין כדלמרין התם (ל' א.) וצאמו חליל נחלק ר' יוסי בר יהודה לומר שהוא דוחה: עיקר שירה. שקרבן צבור טעון שיר מן המורה כדלמרין במסכת ערכין (דף יא.) מכמה מקראות וסבר ר' יוסי עיקר השיר אינו אלא חליל מכה עם השיר וכן כנורות ונבלים הכל כמנין המפורש שם הלך עבודה היא וכי היכי דתמיד דוחה שבת שיר שלו נמי דוחה שבת: צפה. הלויס אומרים השיר דבר יום ציומו כגון לה' הארץ ומלואה (תהלים מד) צראשון גדול ה' ומחולל (שם מח) צשני וכן כולם ובשבת שאי אפשר לחליל אינו דוחה שאין כלי שיר המזבח ולקמן [נא.] ילפינן טעמייהו מקראי: אצל שיר של שואבה. שהיה כל הלילה על מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת ששים כדקמני צמתני (י) והלויס כנורות ונבלים: דברי הכל שמה יסירה היא. ואינה מן המורה אלא לחצב את המעלות ולא דמי שבת: דנהי פליגי. צעיקר שירה צפה או בכלי: מאן דמכשר. עץ לכל כלי שרת סבר עיקר שירה ככלי והוה להו כלי השיר כלי שרת ואצוב היה במקדש מימות משה והוא של קנה כדתנן בערכין (דף י.) הלך שאר כלי שרת מיניה ילפינן לאכשורי צשל עץ: עיקר שירה צפה. וכלי לצסומי קלא צעלמא הוא הלך כלי השיר אינן כלי שרת ולא ילפינן מיניהו לדמויי כלי שרת לאצוב של משה: אין דנין אפשר משאי אפשר. שאר כלים אפשר שיהיו של מתכת והן מכובדים הלך ממנורה ילפינן להו ולא מאצוב של משה דהתם טעמא משום שאי אפשר לעשות של מתכת כדמפרש בערכין (דף י.) צשפיהו) וצב ולא היה קולו ערב נטלו את יציפיו והיו קולו ערב ומאן דמכשר סבר דנין אפשר משאי אפשר דמ"מ אשכחן כלי שרת עץ: ה"ג ואיצעית אימא עיקר שירה צפה ואין

דנין אפשר משאי אפשר. וה"פ דכ"ע עיקר שירה צפה וליכא למילף מאצוב ואח"ל עיקר ככלי אפילו הכי מאצוב לא גמר דאין דנין אפשר משאי אפשר: והכא במילף מנורה ככללי ופרטי או צריבוי ומיעוטי קמפליגי ה"ג. ול"ג ממנורה. יש שדורשין את המורה ככלל ופרט ויש שדורשים אותה צמתת צבוי ומיעוט הדורשה ככלל ופרט משמע ליה פרט הצב אחר כלל פירושו של כלל הלך כלל ופרט אין בכלל אלא מה שצפרט ואפילו צברים הדומין לפרט אין נדונין עמו לפי שהוא פירושו מהו כלל הכלול למעלה זה שאני אומר לך עכשיו ולא יותר וכי אחי כלל שני אחר הפרט צב להוסיף עליו ודיין אס תוסיף עליו את הדומים לו הלך אי אתה דן על ידי כלל האחרון אלא צברים הדומין לפרט שלא נתרצו מתחילה והדורשה צריבוי ומיעוט לא משמע ליה פרט הצב אחר כלל פירושו של כלל דנימא אין בכלל אלא מה שצפרט אלא משום דבכלל קמא נתרצה הכל צמשמע אחי פרטא צתראה למעוטי ממשמעויה וכי הדר אחי ריבוי אחריני בהדיא אצין לרצוי כל מיני דאלו צברים שהן כעין הפרט לא איצטרין דלא אימעוטי להו ומיעוטה והכי אמר בהדיא צפרק נגמר דין (סנהדרין דף מה:) גבי כל הנסקלין נתלין דמאן דדריש ריבוי ומיעוטי משמע ליה צריבוי ומיעוט לחודיה צלא ריבוי אחרון כל הדומין לפרט: מיעוט של חרס. דע"כ מיעוטה למעוטי אחא וזהו הראוי להתמעט יותר מן הכל: כתנאי

רבינו הגנאל (המשך)
אי אפשר לעשותו מימי מחכות, כשאר כלי שרת שאפשר לעשותן מימי מחכות. הלכך אמרין, ר' סבר אין דנין [שאר] כלי שרת שאפשר לעשותן מימי מחכות, מן [ה]אבוב שאי אפשר לעשותן מימי מחכות, ור' יוסי סבר דנין אפשר משאי אפשר. איבעית אימא כולי עלמא אבוב אי אפשר לעשותן מימי מחכות, דמאן דנין אפשר משאי אפשר, [אין] משום דעיקר שירה בפה, והכא במילף ממנורה פליגי, ר' דריש כללי ופרטי, ועשית מנורה, כלל בכל דבר, וזהו פרט זהב ולא דבר אחר, מקשה תעשה דבר אחר, וכלל בכל ופרט [ובכל] כר, [עין] מאי מיטע מיעט של עץ, ר' יוסי ב' יהודה דריש ריבוי ומיעוט, ועשית מנורה, ריבה, זהב, מיעט, מקשה תעשה, חזר וריבה כר, אמר ר' פפא עיקר שירה בפה או בכלי

(א) [מוס' פ"ד ה"ח ומוס' ערכין ספ"א ע"ש, (ב) [לקמן נא. מענית כו. ע"ז. מו. ערכין יא.], (ג) סוטה דף יד: ממוות ד' כח: (ד) יבמות מו. טא: הוריות ו: זבחים נא. ממוות יט. פס: תמורה טו: יח: מ"ה לו: (סוטה) (טוטה) ממוות דף כח; (ו) [זבחים נג.], (ז) רש"ל מ"ז, (ח) לקמן נא; (ט) האגב. רש"ל י' ג" מהר"מ ולא פליג עם תנא, (ז) [צ"ל קמני] (ז) גור אע"פ שיש להס סמך מן המקרא לו לתקן מדיר גור צבו טפי מצבתן כו' כ"ל מהר"מ,

הגהות הב"ח

(א) גמ' מנא אמרנא דבהכי פליגי: (ב) שם ומאן דספלי סבר אין דנין: (ג) רש"י ד"ה צשיר של קרבן וכו' צשעת ניסוך המים. י"צ משום חג הסוכות נקט ניסוך המים כי לא היה ניסוך המים אלא צבת ודוקא צממדי שחר כמו שפירש רש"י בצשעה ר"פ לולב וערבה: (ד) תוס' ד"ה וחד מני וכו' ושמה וכן בפרק משילין:

רבינו הגנאל

רבינו הגנאל (המשך)
אי אפשר לעשותו מימי מחכות, כשאר כלי שרת שאפשר לעשותן מימי מחכות. הלכך אמרין, ר' סבר אין דנין [שאר] כלי שרת שאפשר לעשותן מימי מחכות, מן [ה]אבוב שאי אפשר לעשותן מימי מחכות, ור' יוסי סבר דנין אפשר משאי אפשר. איבעית אימא כולי עלמא אבוב אי אפשר לעשותן מימי מחכות, דמאן דנין אפשר משאי אפשר, [אין] משום דעיקר שירה בפה, והכא במילף ממנורה פליגי, ר' דריש כללי ופרטי, ועשית מנורה, כלל בכל דבר, וזהו פרט זהב ולא דבר אחר, מקשה תעשה דבר אחר, וכלל בכל ופרט [ובכל] כר, [עין] מאי מיטע מיעט של עץ, ר' יוסי ב' יהודה דריש ריבוי ומיעוט, ועשית מנורה, ריבה, זהב, מיעט, מקשה תעשה, חזר וריבה כר, אמר ר' פפא עיקר שירה בפה או בכלי

(א) נראה דצ"ל דתנן שם החליל מכה לפני המזבח וכו' ולא היה מכה צבצוב כו'.